

ІНФОРМАЦІЙНІ МАТЕРІАЛИ ДО ДНЯ СОБОРНОСТІ УКРАЇНИ 22 СІЧНЯ

Український інститут національної пам'яті пропонує вважати 2016-й Роком Державності України. 2016 року Україна відзначає 25-річчя нинішньої державності. 24 серпня 1991 року прийнято Акт проголошення незалежності України, який українці схвалили на референдумі 1 грудня. Ця подія стала відправною точкою для відліку історії сучасної Української державності. Утім, історики цілком справедливо відзначають, що 24 серпня 1991 року насправді відбулося відновлення державної незалежності України.

Вперше у ХХ столітті українська незалежність була проголошена 22 січня 1918 року IV Універсалом Української Центральної Ради, а вже за рік (22 січня 1919 року) на Софійському майдані в Києві відбулася не менш вагома подія – об'єднання Української Народної Республіки (УНР) і Західно-Української Народної Республіки (ЗУНР) в одну державу.

З метою гідного відзначення 25-річчя незалежності України на виконання Указу Президента України “Про відзначення 25-ї річниці незалежності України” від 03 грудня 2015 року № 675 Український інститут національної пам'яті пропонує вважати **2016 рік Роком Державності України.**

Важливо говорити не тільки про 24 серпня 1991 року – акт, який став логічним завершенням боротьби українців за незалежність, а й про цілу низку визначальних для державотворення історичних подій ХХ століття:

- 22 січня 1918 року – проголошення незалежності Української Народної Республіки;

- 22 січня 1919 року – проголошення Акта злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки;
- 15 березня 1939 року – проголошення незалежності Карпатської України;
- 30 червня 1941 року – проголошення Акта відновлення української державності;
- 16 липня 1990 року – ухвалення Декларації про державний суверенітет України;
- 1 листопада 1918 року – день “Листопадового чину”, українського повстання у Львові, за результатами якого постала Західно-Українська Народна Республіка;
- 1 грудня 1991 року – Всеукраїнський референдум на підтвердження Акта проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року.

Однією з найважливіших історичних дат є саме 22 січня (проголошення Першої Незалежності у 1918 році та проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР) — День Соборності.

Заходи з цієї нагоди мають розпочати ювілейні вшанування в рамках Року Державності України.

Європейський досвід

Традиція святкувати кілька Днів незалежності є сталою в Європі.

В Литві святами є День Держави 6 липня (в пам'ять 1253 р.), а також Дні відновлення державності та незалежності 16 лютого (1918) і 11 березня (1990). В Латвії святковими є День проголошення республіки 18 листопада (1918) та День декларації незалежності 4 травня (1990). В Естонії є День незалежності 24 лютого (1918) та день відновлення незалежності 21 серпня (1991). В Чехії святкують День державності 28 вересня (935), День незалежності Чехословаччини 28 жовтня (1918) і День відновлення незалежності 1 січня (1993).

Ці країни, як і Україна, здобули або відновили свою незалежність внаслідок Першої світової війни, а потім втратили її у міжвоєнний час або після Другої світової війни, і знову відновили з падінням комуністичного режиму.

Тому 22 січня важливо відзначати і як День Соборності, і як День Першої Незалежності. Святкування цього дня саме в такому форматі підкреслює тяглість української державної традиції у ХХ ст.

Історична довідка

Текст IV Універсалу датований 22 (9) січня 1918 року. Ухвалили його вночі 24 (11) січня 1918 року на засіданні Малої Ради Української Центральної Ради. Документ містив чотири головні напрями: проголошення самостійності Української Народної Республіки; доручення Раді Народних Міністрів укласти мир з Центральними державами; оповіщення оборонної війни з більшовицькою Росією; декларування основ внутрішнього соціально-економічного будівництва й окреслення заходів для припинення війни з Центральними державами.

Перед проголошенням IV Універсалу виступив голова Української Центральної Ради Михайло Грушевський. Голосували за документ поіменно: “за” було 39, “проти” – 4, “утрималось” – 6 осіб.

Уперше в XX столітті Україна проголошувалася незалежною суверенною державою.

Революційні події на Наддніпрянській Україні, проголошення української державності сприяли піднесенню національного руху в півдавстрійській Галичині. 1 листопада 1918 року постала Західно-Українська Народна Республіка. Її лідери ініціювали переговори про об'єднання Наддніпрянської України з Наддністрянською. Їх наслідком стало підписання 1 грудня 1918 року у Фастові “передвступного” договору між УНР і ЗУНР про злуку обох республік в одну велику державу. 3 січня 1919 року Українська Національна Рада ЗУНР у Станіславові (нині – Івано-Франківськ) ратифікувала цей договір і прийняла ухвалу про наступне об'єднання двох частин України в одну державу.

22 січня 1919 року на Софійському майдані в Києві в урочистій атмосфері відбулося проголошення Акта злуки УНР та ЗУНР в єдину незалежну державу. У зачитаному на зборах “Універсалі соборності”, зокрема, відзначалося: “Однині воєдино зливаються століттями одірвані одна від одної частини єдиної України – Західноукраїнська Народна Республіка (Галичина, Буковина, Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснились віковічні мрії, якими жили і за які умирали кращі сини України. Однині є єдина незалежна Українська Народна Республіка”. Наступного дня Акт злуки майже одноставно був ратифікований Трудовим конгресом України.

В роки радянського тоталітарного режиму проголошення незалежності УНР і День Соборності не відзначалися. Із утвердженням влади російських більшовиків ці “контрреволюційні свята” стерли із суспільної свідомості. Однак, пам'ять про об'єднання УНР і ЗУНР в єдину Українську Державу зберігали мешканці Західної України й українська політична еміграція в країнах Європи й Америки.

Перше офіційне відзначення свята Соборності на державному рівні відбулося 22 січня 1939 року в столиці Карпатської України м. Хусті. Це була наймасовіша за 20 років перебування краю у складі Чехословаччини демонстрація українців — понад 30 тис. осіб.

У 71-у річницю Акта злуки (22 січня 1990 року) в Україні відбулася одна з найбільших у Центральній і Східній Європі масових акцій – “живий ланцюг” як символ єдності східних і західних земель та знак ушанування подій Української революції. Більше мільйона людей, узявшись за руки, створили безперервний ланцюг від Києва до Львова. Акція стала одним зі свідчень того, що українці подолали страх перед комуністичним режимом і готові протистояти політиці комуністичної партії.

Ключові повідомлення

1. 22 січня ми згадуємо дві рівнозначні за вагою події української історії: проголошення незалежності Української Народної Республіки 1918 року та Акт Злуки українських земель рівно через рік – 1919-го.
2. Українська Народна Республіка – перша українська держава у ХХ ст., а 24 серпня 1991 року відбулося фактично не здобуття, а відновлення незалежності.
3. Українська Народна Республіка першою серед нових держав у Східній Європі проголосила незалежність – раніше, ніж три країни Балтії, Польща та Чехія.
4. Проголошення Соборності УНР та ЗУНР 22 січня 1919 року є історичним актом об'єднання українських земель в єдину державу. Саме ці події, а не приєднання Західної України до СРСР 1939 року, є підставовими для історії новітнього українського державотворення.
5. Українська незалежність була повалена більшовиками внаслідок «гібридної війни»: невизнання наявності своїх військ на території УНР, створення маріонеткових проросійських «республік» та підтримка антиукраїнських повстанських рухів.
6. Національна єдність є не тільки базовою цінністю, а й обов'язковою передумовою успішного спротиву зовнішній агресії. Для того, щоб відстояти УНР, українцям забракло єдності та національного усвідомлення.
7. Акт Злуки був не випадковим явищем, а наслідком і вершиною об'єднавчого руху, що тривав від середини ХІХ ст. на українських землях, що були в складі різних держав.
8. Незалежність і соборність є запорукою виживання Української державності. Втрата Україною незалежності у результаті більшовицької окупації у довготерміновій перспективі призвела до мільйонних втрат від Голодомору, репресій та війн.
9. Сьогодні бійці в зоні АТО так само відстоюють не лише незалежність, а й соборність України, як і їхні попередники майже 100 років тому. Важливо проаналізувати і врахувати помилки минулого: брак національної єдності на початку ХХ ст., брак досвіду і містечковість інтересів тодішніх українських керманічів призвели до втрати української державності.
10. Сьогодні, коли маємо українські території, непідконтрольні українській владі, День Соборності – це привід нагадати, що Крим та Донеччина – це Україна.

Дослідники теми, які можуть бути речниками для медіа

- **Бірчак Володимир**, заступник директора Галузевого державного архіву СБУ;
- **Верстюк Владислав**, професор, Інститут історії України НАН України;

- **В'ятрович Володимир**, Голова Українського інституту національної пам'яті;
- **Галушко Кирило**, координатор громадського історичного проекту LikБез, Інститут історії України НАН України;
- **Гирич Ігор**, шеф-редактор журналу «Пам'ятки України», Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України;
- **Громенко Сергій**, начальник відділу Українського інституту національної пам'яті;
- **Ісаюк Олеся**, наукова співробітниця Національного музею “Тюрма на Лонцького” у Львові;
- **Майоров Максим**, співробітник Українського інституту національної пам'яті;
- **Подобєд Павло**, співробітник Українського інституту національної пам'яті;
- **Файзулін Ярослав**, начальник управління Українського інституту національної пам'яті.

З приводу контактів просимо звертатися до Українського інституту національної пам'яті 044- 253-15-63, 098 29 33 335.

Орієнтовний перелік документальних фільмів,

які відображають події Української революції 1917 – 1921 років

№	Назва картини	Рік випуску	Режисер
1.	“Акт Злуки: відтворення історичної правди”	2011	Тарас Каляндрук
2.	“Апельсинова долька”	2004	Ігор Кобрин
3.	“Герої України. Крути. Перша Незалежність”	2014	Сніжана Потапчук

4.	“Київ. Епоха переворотів” (з циклу “Історії міста”)	2011	Віталій Загоруйко
5.	“Легіон. Хроніка Української Галицької Армії 1918–1919”	2015	Тарас Химич
6.	“Непрощені. Симон Петлюра”	2007	Віктор Шкурін
7.	“Обличчя купюри. Михайло Грушевський”	2008	Віталій Загоруйко, Сергій Братішко
8.	“Свято Злуки. Політика пам’яті”	2011	
9.	“Українська революція. Втрачена держава”	2007	Сергій Братішко
10.	“Українська революція. За спогадами Всеволода Петріва”	2012– 2013	Іван Канівець
11.	“Холодний Яр. Воля України – або смерть!”	2014	Галина Химич
12.	“Хроніки української революції”	2008	Сергій Братішко

Корисні Інтернет-посилання

1. Гай-Нижник П. IV Універсал Української Центральної Ради // Особистий сайт: http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/video_iv_universal..php
2. Жежера В. Як приймався IV Універсал, який проголосив незалежність України у 1918 році // Україна. Історія великого народу: <http://www.litopys.com.ua/encyclopedia/ukra-na-p-d-chas-revoljuts-1905-1907-rr/yak-pryymavsya-iv-universal-yakyy-progolosyv-nezalezhnist%60-ukrayiny-u-1918-rotsi/>
3. Зінченко О. Незалежність №1: Коли Грушевський насправді її оголосив, чому Винниченко сумнівався, а Єфремов був проти // Історична правда: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2015/01/26/146960/>
4. Ісаюк О. Забута незалежність. За один рік до Соборності // Історична правда: <http://www.istpravda.com.ua/columns/2012/01/22/69636/>
5. Чоп Г. П’ять спроб України оголосити незалежність: від Центральної Ради до ОУН // IPress.ua: http://ipress.ua/articles/pyat_sprob_ukrainy_progolosyty_nezalezhnist_vid_tsentralnoi_rady_do_oun_26149.html
6. Верстюк В. День Соборності України: історія виникнення традиції й свята // Європейська Україна: http://eukraina.com/publ/human_development/den_sobornosti_ukrajini_istorija_viniknennja_tradiciji_j_svjata/6-1-0-185
7. Гай-Нижник П. Акт злуки УНР та ЗУНР: втілення і крах ідеалу Соборної України // Особистий сайт: <http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc/172doc.php>

8. Галушак М. “Потрібний живий ланцюг Львів-Луганськ”: інтерв’ю із істориком Олегом Павлишиним // Історична правда: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2013/01/22/109449/>
9. “Ланцюг Єднання” у січні 1990 року. Родинні фото // Історична правда: <http://www.istpravda.com.ua/artefacts/2013/01/23/109614/#12>
10. Сеньків М. Акт злуки УНР та ЗУНР – знакова подія української історії // СНУ імені Л.Українки. Історичні студії. – 2013: <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/6620/1/Senkiv.pdf>
11. Скорич Л. Акт злуки 22 січня: передумови і наслідки // Львівська політехніка. Історичні науки. – 2008. С. 97–101: http://vlp.com.ua/files/15_8.pdf
12. Соборна Україна: від ідеї до сьогодні // Електронна бібліотека НЮУ імені Я.Мудрого: http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=item&id=304:soborna-ukraina-vid-idei-do-sohodennia&Itemid=236
13. Тимченко Р. Акт злуки 22 січня 1919 р. та проблеми його реалізації (січень–листопад 1919 р.) // Український історичний збірник – 2009. – Вип. 12. – С. 183–193: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/10692/23-Tymchenko.pdf?sequence=1>
14. Файзулін Я., Скальський В. Свято Злуки: унікальні фото від Інституту національної пам’яті // Історична правда: <http://www.istpravda.com.ua/artefacts/2011/01/22/17352/#19>
15. 1919: Петлюра приймає військовий парад. Фото і кінохронікальні матеріали // Історична правда: <http://www.istpravda.com.ua/videos/2010/11/12/4193/>